

24. 01. 2014

no. 85,040,2012

Helsingissä 20.1.2014

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

KEHITTÄMISKESKUS OPINKIRJON LAUSUNTO ESITYKSESTÄ LUKIOKOULUTUKSEN UUSIKSI TAVOITTEIKSI JA TUNTIJAOKSI

Kehittämiskeskus Opinkirjo haluaa lausua lukiokoulutuksen yleisiä tavoitteita ja tuntijakoa valmistelleen työryhmän esityksistä seuraavaa:

Yleistä lukiokoulutuksen merkityksestä

Kehittämiskeskus Opinkirjo on hyvillään tuntijakoesityksessä kirjatusta lukiokoulutuksen tavoitteista. Kun katsotaan tulevaisuudentutkijoiden arvioita Suomen tulevaisuudesta ja valitaan niistä optimistiset mallit, joissa yhteiskunnan hyvinvointi voidaan turvata tasa-arvoisesti, niissä korostuu yhteiskunnan kyky luovaan innovatiiviseen toimintaan, jolla on myös taloudellista käyttöarvoa.

Näissä visioissa korostuu korkea-asteen koulutuksen kehittämisen välttämättömyys ja korkeatasoisuus nimenomaan innovaatioiden synnyttämisen alustana. Tästä rakentuu myös lukiokoulutuksen kehittämisen välttämättömyys. On kyettävä luomaan korkea-asteen koulutukseen valmentava koulutuspolku, joka jo itsessään toteutuu tavalla, jossa on mahdollista yhdistää tieto- ja kokemuspohjaista oppimista uutta luovaan oppimiseen.

Lukiokoulutuksen uudistamisessa tulisi olla kysymys oppimiskäsityksen muutoksesta kohti emergenttiä oppimiskäsitystä, jossa oppiminen tapahtuu kaiken käytössä olevan ja jo hallitun tiedon ja taitojen jalostamisessa vallitsevasta tasosta eteenpäin ja ohi. **Tulisi pystyä varmistumaan siitä, että lukiokoulutus myös menetelmillään tukisi opiskelijoiden kehittymistä innovatiivisiksi tulevaisuuden tekijöiksi.** Kehittämiskeskus Opinkirjo ilmaiseekin tuntijakoesityksen osalta huolensa. Vaikka vaihtoehdossa A esitetty valinnaisuus tukisikin tällaisia alojen rajapintoja, **ongelmana on lukiokoulutuksen jakautuminen jopa nykyistä enemmän luonnontieteelliseen polkuun ja yhteiskuntatieteelliseen polkuun.** Lisäksi esityksessä kuvataan riittämättömästi, millä tavalla eri oppiaineet olisivat näissä koreissa edustettuina. Tasa-arvoisen koulutuksen näkökulmasta ei voi olla mahdollista, että se olisi riippuvainen millään tavalla esim. alueen opettajaresursseista.

Lukion pedagoginen kehittäminen

Lukiokoulutuksen tulisi tulevaisuudessa luoda perustaa innovaatiotoiminnalle, joka olisi myös kansainvälisesti kilpailukykyistä. Tämä edellyttää myös sitä, että suomalainen lukio olisi sisällöltään, menetelmiltään ja laaja-alaisuudeltaan kilpailukykyinen suhteessa saman asteen koulutukseen muualla maailmassa. Tämä edellyttää pedagogista kehittämistä mutta myös sen käsityksen muuttamista, että oppia voidaan vain opetuksen kautta.

Pikemminkin lukiossa tulisi hyödyntää myös opiskelijoiden omaehtoisia valmiuksia ja kykyä opiskella lukion oppimäärään kuuluvia sisältöjä myös muualla kuin itse lukiorakennuksessa opettamisen kautta tapahtuvana. Lukiokoulutuksessa olisi syytä tältä osin ottaa mallia kansainväliseltä kentältä, jossa lukion oppimäärään sisältyvät kurssit voidaan suorittaa a) perinteisesti opetusta seuraamalla, b) itsenäisesti tenttimällä tai tekemällä tutkimus- tai harjoitustyö, c) korkea-asteen koulutuksessa. Mikäli nämä vaihtoehdot olisivat suomalaisen lukion arkea, kursseja olisi mahdollista suorittaa huomattavasti nykyistä enemmän ja laaja-alaisemmin. Tällä hetkellä **lukion ongelmana on ollut, että valitessaan pitkän matematiikan oppilaalla ei ole enää lukujärjestysteknisesti mahdollista valita pitkiä kieliä ja laaja-alaisia opintoja reaaliaineissa.** Tämä on johtanut siihen, että valintoja tehdään lahjakkuuspotentiaalien mukaan eli otetaan aineista, jotka ovat oppilaalle helpoimpia. Kuitenkin opetus olisi tarpeen juuri aiheissa, joissa oppiminen on haasteellisempaa. **Lukiossa pitäisi olla mahdollisuutta laaja-alaiseen valintaan, joka estäisi myös opintojen sukupuolittumista.** Ongelmana on nyt se, että pojat valitsevat matemaattisia aineita ja tytöt kieliä. Tämä näkyy myös jatko-opintojen ja lopulta myös ammattialojen sukupuolittumisena.

Erikseen on todettava, että nyt käsillä oleva lukion tuntijakoesitys ei ratkaise kapeaa kielivalikoimaa. Kuitenkin laaja kielitaito on jo nyt saati tulevaisuudessa niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta avainasemassa. **Opinkirjo pitää tuntijakoesityksen suurimpina puutteina nimenomaan puutteellista kieliohjelmaa sekä valintojen kautta tapahtuvaa kapea-alaistumista.**

Olisi myös suotavaa, että **lukiokoulutuksen ja korkea-asteen koulutusyhteistyö systematisoitaisiin** myös Suomessa, jolloin lukiokoulutuksesta siirtyminen korkea-asteelle ripeytyisi. Esim. USA:ssa korkeakoulussa suoritettut lukiokurssit hyväksi luetaan osaksi korkea-asteen koulutusta siinä vaiheessa, kun opiskelija siirtyy sinne.

Lukion tulisi pedagogisissa ratkaisuissa myös luoda hedelmällisiä alojen välisiä kohtaamispiintoja sen sijaan, että oppilaat jopa nykyistä tiukemmin ajetaan erikoistumisputkeen. Innovatiivisuuteen kasvaminen edellyttää laajaa yleissivistystä, erityisosaamisen merkityksen tuntemista, mutta myös näitä hedelmällisiä välimaastoja. Siksi lukion tuntijakoa uudistettaessa on edistettävä uudenlaisia, oppiainerajat ylittäviä ratkaisuja. Opintojen alkuun eri oppiaineita yhdistävät kurssit sopivat huonosti. Oppiainerajat kannattaa ylittää, kun yleissivistävä perusta on rakennettu. Näin toimitaan esim. IB-lukioissa.

Lukiokoulutuksen saavutettavuus ja koulutuksen tasa-arvo on turvattava

Lukion tuntijaon ja opetussuunnitelmien perusteiden tulee olla sellaisia, että ne soveltuvat kaiken kokoisiin kouluihin. Liiallinen valinnaisuus vaikeuttaa alueellisesti tärkeiden pienten lukioden toimintaa. Epäpätevien opettajien varaan rakennettu koulutus on uhka koulutuksen laadulle ja tasa-arvolle. Myös tällaisen koulutuksen tuottavuus ja tuloksellisuus on heikkoa.

Kuten jo aiemmin totesimme, tulisi myös **korkea-asteen ja lukiokoulutuksen välinen yhteys systematisoida. Tuntijakoesityksessä tähän viitataan (luku 3.1, 5§).** Suomessa on laaja korkeakouluverkko, jota voitaisiin tasa-arvoisesti hyödyntää. Tällä hetkellä IB-lukioiden oppilaat ovat jatko-opintoihin nähden etulyöntiasemassa tavallisiin

lukioihin nähden, koska heillä on ollut lukio-opintojensa aikana mahdollisuus tiiviiseen yhteistyöhön ja yliopistokursseihin. Tämä mahdollisuus pitäisi pikaisesti tuoda kaikkien lukioiden opiskelijoille. Vaarana on muutoin, että hukkaamme opiskelijapotentialiaa. Aikaa hukkautuu nykymallissa koko ajan.

Vaihtoehtoiset toteutusmallit

Työryhmä on esittänyt tuntijaoksi kolme erilaista mallia. Periaatteessa vain mallit A ja B tuovat uudistusta lukioon, malli C pitäisi lukion kutakuinkin ennallaan. Opinkirjo on uudistamisen kannalla, mutta **tuntijaossa pitäisi tarkemmin määritellä, miten oppiaineiden osuudet turvataan holistisissa kursseissa. Muutoin voidaan perustellusti olla huolissaan lukiokoulutuksen yleissivistystä turvaavasta luonteesta.** Lisäksi kaikille yhteisiä perustekursseja on vaikea nähdä tarkoituksenmukaisina, sillä aineiden tieteenfilosofiset perusteet eroavat reippaastikin toisistaan, etenkin opintojen alkuvaiheessa. Tällaiset kurssit muodostuvat helposti esittely- tai johdantokursseiksi ja ovat vakavan lukiotyön näkökulmasta tyhjäkäyntiä. On myös utopistista ajatella, että lukioikäinen osaisi tehdä lopullisen valinnan 15–16-vuotiaana.

Kaikissa toteutusmalleissa heikkoa on kieltenopiskelun heikko asema. Yksi tämän päivän lukion ongelmista on, että kielten opiskelu lukiossa jatkuvasti vähenee ja kansallinen kielten osaamisvarantomme koulutetun väestön keskuudessa samalla supistuu. Opinkirjo on kehityksestä huolissaan ja toteaa, ettei nyt esitetty luonnos uudeksi lukion tuntijaoksi ole tuomassa kehityssuuntaan korjausta.

Myös matematiikan osalta on pettymys, että opiskelu jakautuisi edelleen perinteisiin pitkään ja lyhyeen matematiikkaan. Parempi vaihtoehto olisi, että kurssit olisivat kaikille yhteisiä, mutta matematiikkaa voisi opiskella enemmän tai vähemmän.

Henkilökohtaista opinto-ohjausta lisättävä

Uusi tuntijako lisää tarvetta opinto-ohjaukselle lukiossa. Ohjauksen resursseja on tuntijakoesityksessä lisätty kasvattamalla opinto-ohjauksen kurssimäärää yhdellä kurssilla. **Suurimmat ohjauksen puutteet eivät kuitenkaan ole kurssimuotoisessa opinto-ohjauksessa, vaan opiskelijoiden saamassa henkilökohtaisessa ohjauksessa.** Tätä henkilökohtaisen opinto-ohjauksen resurssia olisi nostettava etenkin, jos halutaan, että opiskelijat tekisivät oikeaan osuneita valintoja. Yhteiskurssi on haaskattua resurssia.

Muita huomioita

Opinkirjo yhtyy professori Jarkko Hautamäen lukion tuntijakolausumaan 2.12.2013 jättämäänsä lausumaan ja katsoo, että lukiolaki olisi uskonnon ja terveystiedon osalta avattava.

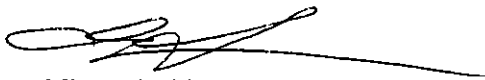
Lopuksi

Kehittämiskeskus Opinkirjo esittää näkemyksensä, että esitys lukiokoulutuksen tuntijaoksi pitäisi ottaa uudelleen käsiteltäväksi, erityisesti seuraavilta osin

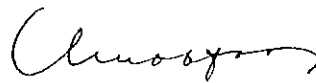
- on tarkemmin määriteltävä, millä tavoin eri oppiaineet sisältyvät vaihtoehtojen A ja B suunniteltuihin holistisiin suuntautumisvaihtoehtoihin
- kieliohjelman laventamista on vakavasti pohdittava

- matematiikan osalta tulisi harkita luopumista pitkästä ja lyhyestä matematiikasta ja tarjota kursseja kaikille opiskelijoille
- henkilökohtaista opintojenohjausta tulisi lisätä kurssien sijaan
- yhteistyö yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa tulisi tasa-arvon nimissä kirjata jo tuntijakoesitykseen
- lukujärjestystekniset esteet laaja-alaisen yleissivistyksen edeltä tulisi kyetä poistamaan i.e opiskelemaan laajat, pitkän oppimäärän mukaiset taidot niin matematiikassa kuin useamassa kuin yhdessä pitkässä kielessä
- uskonnon ja terveystiedon osalta lukiolaki tulisi avata

Kehittämiskeskus Opinkirjo

Minna Riikka Järvinen
Toiminnanjohtaja, KT

Leena Krokfors
Puheenjohtaja, KT,
kasvatustieteen professori